

Ольга Орлова

ВУЗОЛ ТВОРЧОСТІ ТА ЛЮБОВІ: ІСТОРІЯ ДВОХ СКУЛЬПТОРІВ

Робота скульптора на перший погляд нагадує ремонт-будівництво: перфоратори, стамески, пил. Мистецтво об'ємних форм вимагає, окрім творчих задумів, сили фізичної, вмінь ремісницьких. Природу каміння чи заліза треба спочатку відчутти, щоб згодом подолати, вдихнувши в нього образне життя. Складний для кожного мистецтва шлях творчого втілення у скульптурі набуває певного буквализму. Якщо поети порівнюють пошуки потрібного слова з видобуванням руди, то скульптори в прямому сенсі втілюють форму шахтарським знаряддям. Авторські образи, народжуючись із твердого матеріалу, окреслюють усе те, що спочатку треба відсікти. Це може бути одна жива частка тіла людини, що загубилася або проросла з неживої твердого інобуття на світ Божий. Жива частка, яка може сказати іноді більше, ніж гори тілесного. Бо це мистецтво форми, яка організує все інше – навіть той магазин, що продає перфоратори.

...Я в гостях у двох скульпторів, які приїхали до Полтави та обживаються в ній, хочеться думати, надовго. Подружжя майстрів з першого ж погляду викликає симпатію та бажання дізнатися про секрети їхнього творчого й сімейного життя. Він – Сергій Олешко – типовий образ людини пострадянського часу, іронічний, критичний до минулого, з багажем творчих здобутків – скульптур, які стали окрасою Львова. У його жилах кров дисидентів 1980-х і філософів соц-арту, гени українських чеснот і постмодерну, що не знає меж і кордонів. Вона – Анна Росинська – кривська сучасна дівчина з великими надіями і сміливими творчими планами, яка залишила європейське життя, що про нього мріють тисячі наших співвітчизниць, і приїхала до країни з іншими традиціями, чужими мовами і храмами. Такий учинок називати можна по-

різному – випробуванням, викликом або кроком за долею. Головне, що це рішення сильної людини, яка знає, чого шукає в житті.

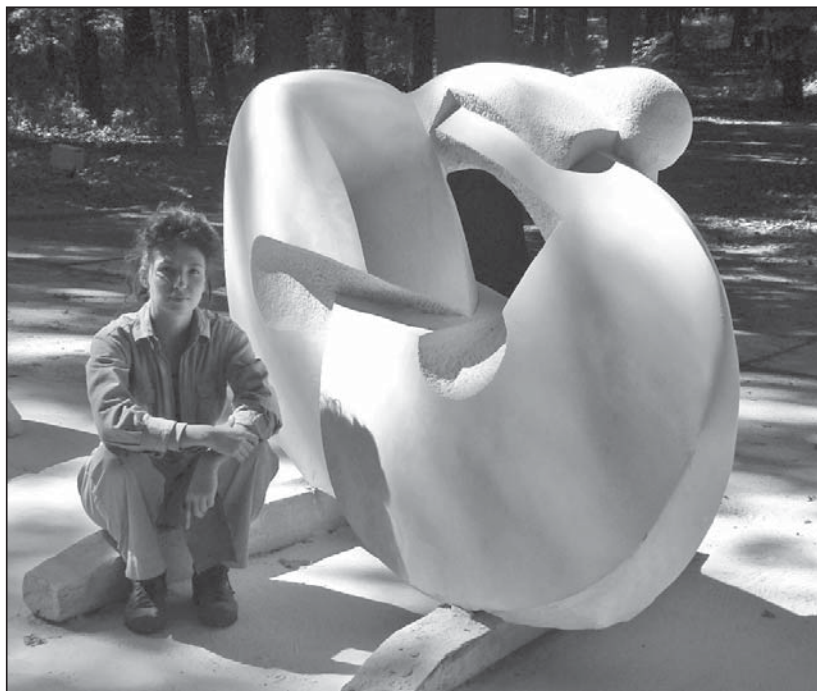
Питання про оцінку спільної скульптурної творчості Анна, не прийнявши грайливих інтонацій Сергія, повернула в серйозне русло творчих планів: “Сергій як скульптор зробив багато, але ще далеко не все. Наші найкращі твори – попереду, мені не подобається, коли митець зупиняється і починає шукати зовнішні причини своєї творчої паузи”.

За дівачою тендітністю відкрилась хватка і сила скульптора: про творчість треба говорити тільки як про сенс життя. І вийшло так, як і просив на початку розмови Сергій Олешко, – розповідати не лише про його скульптури, а про їхню спільну творчість, бо це вже один вузол життя, творення, любові.

Кілька скульптурних конкурсів в Україні засвідчили, що Анна – єдина жінка-скульптор, яка бере в них участь і перемагає. На двох конкурсах – у Києві та Черкасах, присвячених темі кохання, мисткиня показала глибоке метафоричне бачення людських стосунків, відмовившись від традиційного зображення людських фігур. Анна Росинська обрала округлі символічні форми й довірилася глядацькій уяві, здатній домислити символіку в першооснові буття – яйці, або рушниковому вузлі, яким, за народною традицією, пов'язують молодят. Зав'язаний-перев'язаний вузол із білого каменю рятує від сухої абстракції ніжна і беззахисна жива частка плоті, що проростає з глибини композиції. Дві символічні частини мають міцну життєву площадку, проте зависли в повітрі, у невагомості почуттів. Арабеска на камені – рушник, вишитий полтавським стилем “білим по білому”, тримає композицію і розкриває символіку авторського задуму. Рушником перев'язують руки молодят на весіллі, і цей

вузол двох доль повинен бути міцним і білим, як скульптура Ганни Росинської, адже легкої творчості, як і легкого кохання, не буває.

Анна почала завойовувати мистецький обшир України після закінчення Краківської

Анна Росинська, скульптор, художник

художньої академії саме з конкурсів, зокрема в Черкасах, де щорічно проводиться змагання скульптурної майстерності “Живий камінь”. Конкурсний дебют її відбувся 2009 року скульптурою “Легкого кохання не буває”. А вже 2011-го, презентуючи спортивну тематику, скульпторка виборола перше місце, створивши динамічну композицію “Велосипедист”. Сергій, зауважимо, зі своєю фігурою “Борці” був другим. В інтерв’ю черкаському виданню Анна розповіла про таїни спільної творчості: “Мій чоловік – скульптор і теж є учасником фестивалю. Іноді він мені допомагає, а я більше над деталями працюю. Бувають занадто важкі інструменти, які я просто не можу підняти. Я в нього питаю: “Ти мені допоможеш?” Він говорить: “Так”. Без нього я б це зробила, проте на це пішло би півроку.

– У цьому році плануєте перемогти на “Живому камені”?

– Ніколи про це не думаю. Просто роблю фігуру. Сам процес – це цікаво. Ми всі борці, адже прагнемо подолати каміння. Ти змагаєшся, але ти вже переможець, якщо зробиш усе за планом. Із кожним фестивалем ти зростаєш, піднімаєш планку. І це найголовніше” [1]. Слова Анни про подолання

каміння та інструментів – це слова справжнього скульптора, який для втілення власного задуму користується іноді чисто жіночим прийомом – подоланням чоловічої природи. Адже благовірний (це бачимо й неозброєним поглядом) допомагає з лицарською готовністю і глибокою ніжністю.

Послужний список скульптур Сергія Олешка досить вагомий. У Львові його твори внесені до екскурсійних маршрутів. З повним правом можна сказати, що полтавський хлопець, який навчався в полтавській школі № 2, бігав вулицями нашого міста, причетний до створення сучасного обличчя Львова. Це пам’ятники художнику Іванові Трушу, літературному героєві воякові Швейку, знаному у світі лемківському художнику Никифорові Дровняку, культовому співакові Володимирі Івасюку. Сергій Олешко був одним із перших, хто змінив вид сучасної міської скульптури, відмовившись від високих постаментів і колон. Він поставив своїх героїв на землю, наблизивши їх до сучасників, зрівнявши в правах із перехожими.

Біля Домініканського собору Львова художник посадив маленького чоловічка, схожого на блазня й філософа водночас, із піднятим догори пальцем. У місті з появою пам’ятника з’явилася традиція – потримати на вдачу Никифора за палець, яким той наче вказує глядачам на непомітні для багатьох речі. Для того щоб зрозуміти, хто такий Никифор, необхідно прочитати мінімум три статті: про лемків – етнічних українців, котрі проживають ще й у Польщі, Словенії; про самого Никифора Дровняка і про художників-примітивістів ХХ століття. І коли осягнеш трагедію депортованих лемків, зрозумієш гнаного і блаженного Никифором, пізнаєш картини, з яких глузували в його рідному місті Криницях і котрими був приголомшений Париж, – зрозумієш, чому львів’яни так полюбили цей пам’ятник і вважають дотик до бронзового пальця удачливим.

Никифор Дровняков (1895–1968) – український художник із села Криниця, що на Лемківщині (територія сучасної Польщі), – нині визнаний одним із десяти найвідоміших

митців-примітивістів у світі. У картинах цього “лемківського Піросмані” безхитрісне сприйняття світу обертається глибиною і трагізмом, а вдавана простота таїть у собі пастки і страждання... Так жив митець, отримуючи за свою дитячу відкритість насмішки та образи. Щодень він платив одній жінці за молоко малюнком, який та потім спалювала, і він знав про це. Однак малював знову і ніс як платню за харчі...

Скульптор Сергій Олешко зумів поєднати дитячу беззахисність із творчою непохитністю невизнаного генія. Це пам'ятник не тільки лемкові Еліфанію (одне з імен художника), а загалом творчості, несхожості, людській унікальності, яка не вписується в усереднене, стандартне, усім сприйнятне. Це виклик людській байдужості, сірості, товстошкірості.

Епопея з пам'ятником художникові на його батьківщині, яку повідав Сергій Олешко, достойна Никифора. Бо вона нагадує вже не мистецький, а життєвий примітивізм – простоту форми і складність людського розуміння. Сергій спеціально приїхав до Польщі на конкурс пам'ятника, який задумали поставити в Криницях. Про це – у фрагменті інтерв'ю скульптора газеті “Дзеркало тижня”: “...приїхав і почав працювати у Кракові в Академії мистецтв. Погодився на конкурс, виготовив модель, проект для остаточно вибраного місця. Потім з'ясувалося, що про конкурс узагалі не йшлося, бо їм треба було зробити так, щоб виграв польський скульптор... Аби перевезти з Польщі мою модель у натуральний розмір у гіпсі, ми три місяці шукали автомобіль. Потім один польський професор, скульптор, привіз його на своєму авто просто на фабрику, на ливарку. Утворили новий ініціативний комітет, мерія дала згоду, і пам'ятник поставили як дарунок місту. До речі, гроші на нього дали львівські художники. По ходу довелося скульптуру трошки змінити: мусив забрати фігурку песика, хоча дуже хотів залишити. Мені порадили все-таки не викликати пса з буди. “Як це лемко може бути з псом? Про що ви говорите? Це приниження його гідності”. З коровою, очевидно, було б поважніше! Знання у світ Никифор Дровняк не був красенем, не був заможним, був просто щирим, як дитина, і робив тільки те, що хотів, а кар'єра, у нашому розумінні, йому не була потрібна...

– До речі, ваш проект пам'ятника переселеним у 1944–1947 роках з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя переміг у конкурсі. Яка його доля?

– Усе завмерло. Це мала бути складна конструкція – граніт з металом. Не мав наміру показувати в ньому якісь протиріччя. На мою думку, депортація – це була, швидше, паперова справа, яка позбавила людей домівок, землі, садків, забрала не одне життя. Тому пам'ятник – паперові аркуші із символами: вирване з корінням дерево, яке пересадили в чужий ґрунт; карта з позначенням місць, звідки насильно виселили людей...” [2, с. 3].

Пам'ятники Сергія Олешко у Львові мають своє обличчя, їх об'єднує авторський погляд на людей творчих, у якому домінує підкреслена інтелігентність, подеколи схована під маскою блазня, а іноді – явна, рафінована. Цю рису, а точніше – спосіб життя, складно передати одномоментним фрагментом натури. Але майстру таки вдається. Приміром, його Іван Труш – художник-імпресіоніст, сучасник Івана Франка й Лесі Українки – втілення інтелігентності. Виразом обличчя, поглядом, манерою триматися, кожною деталлю бронзового костюму львів'янина ми-

Скульптор Сергій Олешко

нулого століття підкреслено його зовнішню стриманість і глибоку внутрішню роботу: “бачити, відчувати, виражати”. Постаць І. Труша з'явилась у творчому набутку скульптора не випадково: за його словами, “це справді дуже відома українська постаць і не лише у літературній критиці. Іван Труш ще відзначився тим, що постійно виступав за ідею об'єднання всіх українських земель, був людиною компромісною і одночасно наполегливою...” [2].

1996 року пам'ятник землякові прикрасив Львів недалеко від Стрийського парку.

Біля “Віденської кав'ярні” зручненько вмонтована на кріселку Швейк із бронзи заввишки людський зріст – ще одна скульптурна композиція Сергія Олешка, котра стала окрасою Львова. Уважні читачі роману Гашека знають, що бравий солдат був у Львові – він отримав “військовий квиток через Львів до станції Золтанець”. Швейк не був би собою, коли б не спробував львівського пива. І саме цей блаженний момент увічнений у скульптурі Олешка. Уже виробився звичай кидати монетки у Швейкову гальбу й фотографуватися в нього на колінах. Працюючи над образом героя, художник був уважний до історичних деталей, приміром, дав точну копію стільця часів Першої світової війни, як і гальби – келиха для пива, а не стилізував їх під певний час.

Одна з нових робіт майстра – знакова для України фігура видатного українського композитора Володимира Івасюка, автора “Червоної руги”. Окрім Сергія Олешка, авторами пам'ятника з повним правом можна назвати постійного співтворця архітектора Михайла Ягольника та співака Святослава Вакарчука, котрий виступив організатором і спонсором проекту. Монумент встановлений на кам'яній брилі, навколо – мозаїчна гітара. Проте камерний стиль скульптора залишився. Володимир Івасюк постав на міському перехресті не монументальним героєм, а своїм хлопцем, близьким, як і його пісні. “Я зобразив Володю в русі, зовсім молодим, у той період, коли він, власне, й написав “Червону ругу”. Старшим його б не впізнали. Якби Володя прожив довше, швидше за все, набув би сценічного образу. Якщо згадати його приятелів – співаків Назарія Яремчука чи Василя Зінкевича, то вони, обравши для себе сценічний імідж, у ньому й перебували. Івасюк нікого із себе не удавав, був стриманий, чемний, багато працював. У нього, навпаки, скоріше був комплекс сором'язливості, ніж комплекс слави. Тому й важко його ліпити. Коли загинув, йому було лише тридцять, він якраз мінявся, входив у силу... Потужний мав дар, був емоційним чоловіком, заглибленим у себе, судя-

чи з фотографій – інтровертом. Тому й хочу відтворити його характерний погляд – заглиблений у себе. Через плече перекинута сардак (гуцульський верхній одяг), ззаду він розгорнувся, наче крило в ангела. Сам постамент – сцена – зверху виглядатиме так, наче це скрипка; по колу – сходинки: Івасюк, який іде зі сцени. А позаду нотний стан, п'ять мармурових лінійок, на них – перші такти “Червоної руги”. Мені хотілося показати, що після бітлів, напевно, Володимир Івасюк, як ніхто, зрозумів ту епоху і так яскраво увійшов у неї. Пісні “Бітлз” лунали від Львова до Камчатки, так само і «Червона руга» [3].

На львівській паралельній лінії Сергія Олешка залишилися унікальні постаті української культури. Успішно населяє черкасько-полтавський напрям Анна Росинська. Новим контрапунктом явно проглядається Полтава, яка (це показала історія) вміє успішно в'язати долі. Так би хотілося, щоб цілеспрямованість і відданість мистецтву Анни разом із майстерністю і філософічністю Сергія створили в Полтаві нове скульптурне диво, у якому втілювалися б алегоричність Никифора, символізм вузла кохання, інтелігентність Труша, динамізм вічного колеса (дипломна робота Анни), гумор Швейка і пісенність Івасюка. Я бачу нову скульптуру Олешків поруч із перехожими (в Полтаві ще немає таких пам'ятників) у затишному парку. Важко сказати – нею стане видатний полтавець, літературний герой чи символічна композиція?.. Одне можна припустити достеменно – це буде справжнє мистецтво, зв'язане з текучого сяйва двох творчих доль.

Література

1. Балякина, Т. Любовь ожила в камне [Электронный ресурс] / Т. Балякина // Акцент. 26.08.2009. – Р. д. – <http://aktsent.com.ua/our-city/277-love-came-alive-in-the-stone.html>
2. Метик, Т. Сергій Олешко: “Не можна дар, який дається зверху, називати своїм...” [Текст] / Т. Метик // Дзеркало тижня. – 2009. – № 9 (14 бер.). – С. 3.
3. Митці Львова. Скульптура [Текст]; [вступ Р. Яцківа]. – Львів, 2006.
4. Сергій Олешко [Електронний режим] // Поступ. Львівський портал. 26.11.2003. – Р. д. – lviv.proua.com/digest/2003/11/26/101325.html